

عنوان مقاله :

نقش نه‌جا در عملیات والفجر ۸

تهیه کننده :

سرهن‌گ ۲ مهندس عادل فرزانه

زمستان ۱۳۹۴

نقش نهاجا در عملیات والفجر ۸

عادل فرزانه^۱

چکیده:

عملیات والفجر ۸، در راستای راهبرد تعقیب و تنبیه متجاوز هم در بعد نظامی و هم در بعد سیاسی از اهمیت به‌سزایی برخوردار بود. بعد از عملیات موفقیت‌آمیز بیت‌المقدس، که منجر به آزادسازی خرمشهر شد، این راهبرد در دستور کار جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت. این عملیات که در ساعت ۲۲۰۰ روز ۲۰ بهمن ۱۳۶۴ شروع شد، یکی از نبردهای سرنوشت‌ساز و افتخار‌آفرین بود که نتایج و دستاوردهای راهبردی فراوانی در ابعاد سیاسی و نظامی را برای کشورمان به ارمغان آورد.

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در جهت انجام مأموریت‌های ذاتی خود و با تجربیات گران‌قدری که در طول جنگ بدست آورده بود، توانست عملیات‌های بسیار مهم آفندی و پدافندی را در عملیات والفجر ۸ اجرا نماید. نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در این عملیات، با انجام مأموریت‌های تاکتیکی هوایی پیشرفته از جمله حملات هوایی به دشمن بعثی (آفند هوایی)، پشتیبانی هوایی از نیروهای سطحی خودی (پشتیبانی نزدیک هوایی)، مراقبت تاکتیکی هوایی، جمع‌آوری اطلاعات الکترونیکی و عکس برداری هوایی و همچنین در بخش مأموریت‌های پدافند هوایی، با به‌کارگیری مؤثر سایت‌های موشکی زمین به هوا و ایستگاه‌های راداری و همچنین توپ‌های ضد‌هوا، نقش چشمگیری را در پیروزی این عملیات ایفا نموده است. نهاجا در این عملیات توانست با انجام ۵۱۱۰ نوبت پرواز و فرو ریختن ۱۱ میلیون پوند مهمات بر سر نیروهای دشمن و سرنوشتی بیش از ۷۵ فروند از هواپیماهای پیشرفته و بالگردهای تهاجمی عراق، سرنوشت عملیات را در جهت پیروزی رزمندگان اسلام رقم بزند.

واژگان کلیدی: عملیات، راهبرد، آفند، پدافند، نهاجا

۱. مقدمه

عملیات‌های رمضان، والفجر مقدماتی، والفجر ۱، خیبر و بدر در راستای تحقق هدف راهبرد تعقیب و تنبیه متجاوز در مقطع سوم جنگ، انجام گرفتند که موفقیت‌های قابل توجهی برای رسیدن به این هدف داشتند. لازم بود برای خروج از بن‌بستی که در این راهبرد به وجود آمده بود، عامل جدیدی وارد صحنه جنگ شود که با آنچه از اول جنگ تا آن زمان به وقوع پیوسته بود، متفاوت باشد و ذهن فرماندهان نظامی عراق قادر به پیش‌بینی آن نباشد، تا از این طریق با افزایش ضریب احتمال پیروزی، بتوان بر اوضاع سیاسی، جو داخلی، و راهبرد دفاعی عراق که بعد از سال ۱۳۶۱ به‌طور نسبی مانع پیشروی‌های تعیین‌کننده رزمندگان اسلام شده بود، فائق آید. از این رو در سال ۱۳۶۴ عملیات والفجر ۸ طرح‌ریزی و اجرا شد.

آقای هاشمی رفسنجانی، فرمانده جنگ در زمان اجرای این عملیات می‌گوید: «فاو یکی از عملیات‌هایی بود که برای ختم جنگ طراحی کرده بودیم. هدف هم این بود که از جاده ساحلی به ام‌القصر برویم.» (رحمانی، ۱۳۸۳: ۸۸)

والفجر ۸، در ۲۰ بهمن ماه ۱۳۶۴ شروع شد و ۷۸ روز طول کشید و منطقه بسیار مهمی از خاک عراق به تصرف نیروهای خودی در آمد. طی این عملیات، ارتباط دریایی عراق با خلیج فارس قطع شد.

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در عملیات والفجر ۸، توانست با انجام مأموریت‌های مختلف از جمله پشتیبانی نزدیک هوایی، بمباران عقبه‌های دشمن، عملیات شناسایی هوایی، پوشش هوایی منطقه، عکسبرداری هوایی از منطقه، پشتیبانی از عملیات نیروهای سطحی و پشتیبانی از عملیات نداجا، نقطه عطفی را در تاریخ پر افتخار این نیرو رقم بزند. با توجه به این که در آن زمان مأموریت‌های پدافند هوایی نیز به عهده نه‌اجا بوده و هنوز انتزاع آفند و پدافند صورت نگرفته بود، لذا ضروریست مأموریت‌های پدافندی انجام شده در عملیات والفجر ۸ را نیز مورد بررسی قرار دهیم.

نیروی هوایی در عملیات والفجر ۸ علاوه بر بمباران، شناسایی و انهدام نیروهای دشمن، با استفاده از تدابیر ابتکاری شهید منصور ستاری و شهید بابایی و پیش‌بینی سایت‌های موشکی متحرک و جابجایی سایت‌ها در طول ۲۴ ساعت شبانه‌روز، بیشترین پشتیبانی را در این عملیات از رزمندگان انجام داد. در این عملیات پدافند هوایی ایران توانست فضای جنوبی استان بصره را برای هواپیماهای عراقی ناامن کند.

۲. بیان مسئله

از نظر محقق، نقش بسیار بزرگ و تعیین کننده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در موفقیت عملیات بزرگ والفجر ۸ به خوبی تبیین نشده است و این در حالی است که عملیات های آفندی و پدافندی نه‌اجا در پشتیبانی از این عملیات بی نظیر بوده است. از این رو محقق تلاش دارد در این مقاله با ذکر نمونه هایی از اقدامات مهم و موثر نه‌اجا در هر دو بعد آفندی و پدافندی، به نقش این نیرو در عملیات والفجر ۸ بپردازد.

۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

تهیه این مقاله از بعد ایجابی، منجر به بازکاوی تاریخ جنگ تحمیلی، احصاء عبرت و آموزه‌های حاصل از رویدادهای دفاع مقدس، بازنگری نقش عملیاتی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در دفاع از مرزهای زمینی و هوایی کشور عزیزمان ایران اسلامی، به‌ویژه در موفقیت رزمندگان اسلام در عملیات والفجر ۸ و نقش بازدارندگی این نیرو در عملیات‌های مختلف دوران دفاع مقدس و ناامید ساختن دشمن از تحقق اهداف و آمالش در جنگ تحمیلی خواهد شد. از سوی دیگر، بی‌توجهی به ضرورت انجام این فعالیت پژوهشی - از بعد سلبی - غفلتی آشکار در برابر تحریف حقایق جنگ تحمیلی، باز گذاردن عرصه فعالیت برای جاعلان تاریخ دفاع مقدس، کم رنگ شدن نقش یگان‌های عملیاتی نه‌اجا در موفقیت و پیروزی عملیات‌های انجام

شده در جنگ تحمیلی و همچنین در ابهام ماندن علل ناکامی ارتش متجاوز عراق در این جنگ نابرابر در آن برهه حساس تاریخی خواهد بود.

۳. هدف تحقیق

تبیین میزان نقش نهاجا در عملیات والفجر ۸

۴. سوال تحقیق:

نقش نهاجا در موفقیت عملیات والفجر ۸ به چه میزان بوده است؟

۵. مبانی نظری تحقیق

۱-۵- شروع عملیات:

عملیات والفجر ۸ در شرایطی آغاز می شد که نیروی هوایی تجربیات بسیار گرانبهایی از جنگ بدست آورده و می دانست که دشمن در هر مرحله ای از این جنگ که تحت فشار قرار بگیرد، بلافاصله اقدام به توسعه جنگ در خلیج فارس، حمله به نفتکش ها و کشتی های تجاری، جزیره خارک و جنگ شهرها می کند، برای همین آمادگی کامل برای مقابله با این جنگ را نیز برای خود حفظ کرده بود. (نمکی، ۱۳۸۹: ۲۷۳)

طرح عملیاتی بزرگ و سرنوشت ساز «والفجر ۸» در اواخر سال ۱۳۶۴، به نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در نقش آتش پشتیبانی هوایی برای نیروهای «تک ور» و دفاع هوایی از آسمان صحنه نبرد ابلاغ شد.

نیروی هوایی نام عملیات هوایی خود را «عملیات شفق» گذاشت و قرارگاه رزمی ویژه هوایی «رعد» به فرماندهی «شهید سرلشکر خلبان عباس بابایی» جهت پشتیبانی و هدایت نبرد هوایی تشکیل شد. برابر امریه صادره از سوی فرماندهی قرارگاه

خاتم الانبیاء (ص)، انجام مأموریت های زیر به نهاجا ابلاغ گردید (جهان فر، ۱۳۹۲: ۴۹)

❖ پشتیبانی نزدیک هوایی از نیروهای سطحی

❖ بمباران عقبه های دشمن

❖ پدافند موشکی و توپخانه ای ارتفاع بالا و پست

❖ عملیات شناسایی هوایی

❖ پوشش هوایی منطقه

❖ عکسبرداری هوایی از منطقه

❖ پشتیبانی از عملیات نیروهای زمینی و دریایی

عملیات والفجر ۸ در ساعت ۲۲۱۰ دقیقه روز بیستم بهمن ۱۳۶۴ در منطقه جنوب غرب و استان خوزستان آغاز شد. پس از آغاز عملیات، دشمن که از این عملیات جسورانه و بسیار کارآمد رزمندگان اسلام اعم از ارتش، سپاه و بسیج مردمی غافلگیر شده و به لحاظ وضعیت خاص منطقه نیز از هرگونه تحرک زمینی وامانده بود، برای فرار از این وضعیت و جلوگیری از پیشرفت رزمندگان اسلام اقدام به حملات هوایی در سطح بسیار گسترده کرد. دشمن با اطمینان خاطری که از برتری هوایی خود داشت، با به پرواز درآوردن شمار زیادی از انواع هواپیما و بالگردها با پشتوانه ماهواره‌های پشتیبانان منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای با هدف بمباران نیروهای سطحی و برخی از مراکز حیاتی کشور، قصد جلوگیری از پیشروی نیروهای ایرانی در منطقه را داشت، اما نیروی هوایی ارتش ایران با اجرای طرح عملیاتی «شفق» توانست ضربه مهلکی بر دشمن وارد کند.

۲-۵- وضعیت و استعداد نهاجا

وضعیت و استعداد نیروهای آفند و پدافندی نهاجا و نحوه استقرار آنها در شروع عملیات والفجر ۸ به شرح زیر می‌باشد:

الف- آرایش آفندی نهاجا در منطقه عملیات والفجر ۸

قرارگاه رعد در پایگاه امیدیه به فرماندهی سرهنگ خلبان عباس بابایی تشکیل شده و پایگاه‌های زیر، تحت امر این قرارگاه قرار گرفته بودند (نمکی، ۱۳۸۹: ۲۹۲):

(۱) پایگاه اصلی: پایگاه امیدیه به استعداد یک گردان اف-۴ یک گردان اف-۵ یک گردان اف-۱۴ و یک گردان

(منها) آر-اف-۴

(۲) پایگاه فرعی: پایگاه هوایی دزفول به استعداد یک گردان اف-۵ و پایگاه هوایی بوشهر به استعداد یک گردان

اف-۴ و یک گردان اف-۱۴

(۳) پایگاه ترابری و پشتیبانی: پایگاه یکم شکاری مهرآباد و پایگاه هوایی شیراز

ب- آرایش پدافند هوایی در منطقه عملیات والفجر ۸

فرماندهی پدافند هوایی نهاجا نیز در ایستگاه‌های رادار دزفول، بندرامام، بوشهر و بهبهان با «مأموریت هشدار اولیه و هدایت هواپیماهای رهگیر علیه نیروی هوایی دشمن» وارد عملیات شد. موشک‌های تغییر مکان یافته‌ی زمین به هوای «هاوک»

در سایت‌های «کوثر ۳» و «کوثر ۴» در قلب منطقه عملیات موضع گرفته بودند. (همان: ۲۹۳)

برخی از جنگ‌افزارهای شرکت کننده از سوی نیروها و سازمان‌های مختلف نظامی جمهوری اسلامی ایران جهت تأمین

دفاع هوایی از عملیات والفجر ۸ به شرح جدول ذیل عبارتند از: (جهان‌فر، ۱۳۹۲: ۷۰)

نام جنگ‌افزار	تعداد	سازمان تأمین کننده
---------------	-------	--------------------

پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۴ ایستگاه	رادارهای برد بلند پیش‌اطار
پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۳ دستگاه	رادارهای گپ فیلر و روشی
پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۶ سایت	سامانه موشکی زمین به هوا هاوک
پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۲ آتشبار	سامانه موشکی زمین به هوای راپیر
پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۴ رسد	سامانه راداری و توپخانه‌ای ضد هوایی اسکای‌گارد
پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	تعدادی	سامانه راداری و توپخانه‌های ضد هوایی اورلیکن
پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۱۲ عراده	توپ ضد هوایی ۳۵ میلی‌متری
نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۱۶ عراده	توپ‌های ۳۵ میلی‌متری نیروی زمینی ارتش
نیروی زمینی و نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۸۰ قبضه	توپ‌های ۲۳ میلی‌متری
سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	تعدادی	توپ‌های ۲۳ میلی‌متری
سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	تعدادی	توپ‌های ضد هوایی ۵۷ میلی‌متری

جدول شماره ۱: جنگ‌افزارهای پدافند هوایی شرکت‌کننده در عملیات والفجر ۸

۳-۵- اهداف عملیاتی نیروی هوایی

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ضمن اقدام در راستای اهداف نیروهای سطحی، یک سری اهداف تاکتیکی نیز در این عملیات هوایی برای خود در نظر گرفته بود. این اهداف به شرح زیر بودند (نمکی، ۱۳۸۹: ۲۹۲):

الف- انهدام سکوهای پرتاب موشک سطح به دریای کرم ابریشم

ب- انهدام پایگاه هوایی ناصریه

پ- انهدام پایگاه دریایی ام‌القصر

ت- حمله هوایی به نیروهای زمینی دشمن در غرب اروند

ه- سکوهای البکر و الامیه

ح- انهدام هسته اصلی فعالیت‌های دریایی دشمن در رأس البیشه برای تأمین آبراه خور موسی و عبور و مرور کشتی-

های تجاری

۴-۵- عملیات شناسایی هوایی تاکتیکی

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران با هدف عکس برداری هوایی به منظور آگاهی از محل تجمع و گسترش نیروهای سطحی دشمن و موقعیت سلاح‌های پدافندی و محل استقرار سایت‌های موشکی آنها، عملیات شناسایی هوایی تاکتیکی را چند ماه قبل از شروع حمله طراحی و اجرا نمود. این عملیات به قدری موفقیت‌آمیز بود که می‌توان آن را کلید پیروزی ایران در والفجر ۸ دانست.

ضمناً هواپیماهای شناسایی نیروی هوایی جهت شناسایی دقیق محل رادارهای اعلام خطر و کنترل آتش پدافند دشمن نقش ارزنده‌ای را ایفا نمود. این عملیات در شرایطی انجام گرفت که دشمن از پدافند هوایی قدرتمندی برخوردار بوده و همچنین هواپیماهای میگ ۲۹ نیروی هوایی عراق که از بصره به پرواز درمی‌آمدند، قادر بودند ظرف مدت سه دقیقه خود را به صحنه عملیات برسانند.

این عملیات در طول دو هفته و انجام تقریباً ۱۰ نوبت پرواز با موفقیت کامل صورت گرفت و عکس‌های دقیقی از محل سنگرها و تجهیزات نیروهای دشمن و منطقه عملیات گرفته شد. علاوه بر این، خلبانان نیروی هوایی در مأموریت‌های روزانه خود در تمام طول زمان اجرای عملیات والفجر ۸، با شناسایی و عکس برداری هوایی از آخرین وضعیت عملیات، همواره راهگشا و کارساز بودند.» (نمکی، ۱۳۸۹: ۲۷۸)

عملیات شناسایی هوایی تاکتیکی قبل و بعد از شروع عملیات توسط هواپیماهای آر-اف ۴ و با اسکورت هواپیماهای اف-۱۴ و پشتیبانی اف-۴ و اف-۵ صورت گرفت. (اسدی، ۱۳۸۷: ۱۵۳)

۵-۵- عملیات‌های آفند هوایی (نمکی، ۱۳۸۹: ۳۰۱-۳۱۶):

❖ از روز ۱۹ دی‌ماه ۱۳۶۴ الی ۱۹ بهمن همان سال، قرارگاه سپاه سوم ارتش عراق در بصره و قرارگاه لشکر هفتم ارتش عراق در غرب اروند رود توسط پایگاه ششم شکاری با ۱۲ فرزند هواپیمای فانتوم بمباران شدند تا وضعیت مناسبی برای رویارویی با نیروهای ایرانی نداشته باشند. در این بمباران‌ها جمعاً ۳۸ نوبت پرواز بمباران هوایی با ۱۹۶ هزار و ۹۹۲ پوند مهمات جنگی شامل بمب‌های مختلف و گلوله‌های بیست میلی متری بر سر دشمن فروریخته شد. البته تعداد ۱۲۷ نوبت پرواز مراقبت مسلحانه هوایی نیز در طول این مدت از طریق پایگاه ششم شکاری بوشهر با هواپیمای اف-۱۴ای فانتوم انجام گردید.

- ❖ «به علت طوفانی بودن هوا و شرایط بد آن در روز اول شروع عملیات والفجر ۸، هیچگونه پروازی انجام نگرفت. در واقع عملیات‌های هوایی، از روز ۲۲ بهمن ۱۳۶۴ آغاز گردید. در این روز پایگاه‌های عمل کننده دزفول، امیدیه و بوشهر با انجام پروازهای پشتیبانی نزدیک هوایی، گشت هوایی و هم زمان با بهره‌گیری از هواپیمای اف-۱۴ جهت مقابله با حملات شدید هوایی دشمن، عملیات خود را آغاز کردند.
- ❖ روز ۲۲ بهمن، پایگاه هوایی چهارم شکاری در دزفول با تعداد چهار فروند هواپیمای تایگر مجهز به انواع بمب‌های «بی ال-۷۵۵» و راکت‌های زونی ۲/۷۵ و بمب‌های «بی ال یو-آی بی» و گلوله‌های توپ ۲۰ میلی متری به قرارگاه لشکر مستقر در شمال فاو و جنوب بصره حمله‌ور شده و آغاز نبرد سهمگین والفجر ۸ را جشن گرفتند.
- ❖ روز ۲۲ بهمن، پایگاه هوایی ششم شکاری بوشهر نیز با سه فروند هواپیمای فانتوم اف-۱۴ به قلب دشمن یعنی پایگاه موشکی «اچ-وای ۲» کرم ابریشم حمله‌ور شده و قبل از هر اقدامی از سوی دشمن، این پایگاه را درهم کوبیدند.
- ❖ در روز ۲۳ بهمن، پایگاه هوایی چهارم شکاری دزفول با دو فروند هواپیمای «اف-۵ ای» نیروهای سطحی دشمن را در غرب اروندرود بمباران نمود و در این عملیات سروان قاسم ورزدار خلبان هواپیمای «اف-۵ ای» به اسارت دشمن درآمد و هواپیما منهدم شد.
- ❖ روز ۲۴ بهمن، پایگاه هوایی چهارم شکاری دزفول با شش فروند و پایگاه هوایی پنجم شکاری امیدیه با هشت فروند اف-۵ و پایگاه بوشهر با یک فروند فانتوم، تانک‌ها و ادوات زرهی و عده‌های دشمن را در منطقه فاو و ساحل غربی اروند زیر آتش سهمگین بمباران‌های هوایی خود قرار دادند تا سرپل بدست آمده در فاو توسعه پیدا کند. در ساعت ۱۱۰۰ همین روز عملیات بمباران هوایی علیه هدفی در دهانه فاو خورعبداله توسط دو فروند هواپیمای اف-۴ ایران انجام گردید که یک فروند آنها اسیر گلوله‌های ضدهوایی دشمن شده و سقوط نمود.
- ❖ روز ۲۷ بهمن، جنگنده بمب‌افکن‌های پایگاه ششم شکاری از نوع فانتوم نیروهای ارتش عراق را در منطقه فاو بمباران کردند.
- ❖ در روزهای ۲۷ و ۲۸ و ۳۰ بهمن، پایگاه‌های چهارم شکاری با شش فروند، پنجم شکاری یعنی قرارگاه رعد با ۱۵ فروند و ششم شکاری بوشهر با دو فروند، عملیات بمباران هوایی را ادامه دادند.
- ❖ در روزهای یکم، سوم و چهارم اسفند ۱۳۶۴، قرارگاه رعد با ۱۳ فروند هواپیما، مواضع دشمن را درهم کوبید و تا پایان اسفند، با ۵۸ نوبت پرواز دیگر، بمباران هوایی لشکر سوم زرهی و لشکر هفتم پیاده مکانیزه ارتش عراق را ادامه داد.

ردیف	نوع عملیات	تعداد
------	------------	-------

۲۷۰ نوبت	بمباران هوایی	۱
۱۴۸۶ نوبت	پرواز مراقبت مسلحانه	۲
۲۹۱۰ نوبت	ترابری هوایی	۳
۴۴۴ نوبت	پروازهای خدمات پشتیبانی رزمی، جمع‌آوری اطلاعات عملیاتی و عکسبرداری هوایی	۴
۴۰۳/۸۰۰ پوند سوخت	عملیات سوخت رسانی	۵
۱۴۵۲۳ نفر مجروح،	حمل مجروح	۶
۱۰۸۱ نفر مأمور	انتقال مأمور	۷
۱/۶۶۷/۷۰۰ پوند	جابجایی بار	۸
۱۱/۰۰۰/۰۰۰ پوند	مهمات جنگی هوایی استفاده شده	۹

جدول شماره ۲) آمار عملیات‌های آفندی نه‌جا در والفجر ۸ (همان: ۳۱۶)

۵-۶- ابتکارات و نوآوری‌ها

در «عملیات والفجر ۸» اندیشه‌ها، ابتکارات و طرح‌های دفاعی افسران جوانی همچون «شهید سرلشکر منصور ستاری» که زمان عملیات والفجر ۸ با درجه سرهنگی به عنوان فرمانده گروه پدافند هوایی منطقه عملیات و «شهید سرلشکر خلبان عباس بابایی» که با درجه سرهنگی، معاونت عملیات نیروی هوایی و فرمانده قرارگاه هوایی «رعد» بودند، موقعیت و شرایط کنترل فضای منطقه عملیات را متحول کرد. از جمله این ابتکارات می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

الف) سبک سازی سامانه‌های پدافند هوایی:

از ابتکارات جالب شهید ستاری در عملیات والفجر ۸ سبک‌سازی سامانه‌های پدافند هوایی به منظور افزایش سرعت استفاده از سامانه‌ها و افزایش چالاکی و قابلیت جابجایی سامانه پدافند هوایی است. این ابتکار منجر به افزایش کارایی و بهره‌وری سامانه‌های پدافند هوایی شد. (آقابالازاده، خوشدل امامی، ۱۳۹۴: ۸۴)

نیروهای رزمنده زمینی و دریایی در شرایطی می‌خواستند «عملیات والفجر ۸» را اجرا کنند که در صحنه نبرد، فاقد سامانه موشکی ضد هوایی بودند، زیرا سامانه‌های موشکی «هاوک» (موشک‌های هدایت شونده) که در اختیار نیروی هوایی قرار داشت، برای این کار ساخته نشده بود، یعنی قابل جابجایی نبود. به منظور ایجاد زمینه مناسب در مقابله با توان بالای نیروی هوایی ارتش بعثی صدام که از تنوع هواپیماهای پیشرفته که آن زمان بهره‌مند بود، این مسئله نقطه قوتی برای او محسوب می‌شد.

مطابق ابتکار شهید ستاری در سامانه هاگ، در مرحله اول برخی از واحدهای این سامانه، همچون رادار تجسس (پی ای آر)، رادار تجسس ارتفاع پایین و واحدهای مقابله با جنگ الکترونیک را حذف کرد و وظیفه رادار تجسس را به رادارهای مادر و کنترل شکاری واگذار کرد. البته خارج کردن رادارهایی نظیر پی ای آر که دارای امواج پیوسته (CW) می باشند، از جمع سایت هاگ، خود ابتکار جالبی بود که منجر به مصون ماندن رادارهای فوق از گزند موشک های ضد رادار شد. زیرا موشک های ضد رادار، سوار بر امواج پیوسته CW خود را به رادار می رسانند و آن را منهدم می کنند. (همان: ۸۵)

(ب) دورسازی سکوی پرتاب موشک و سامانه راداری:

سامانه موشکی به کار گرفته شده از چند جزء تشکیل می شد که با ترکیب و عملکرد این اجزاء، عملیات سامانه موشکی با موفقیت انجام می شد. روش معمول و کلاسیک بهره برداری از سایت های موشکی «هاوک» در آن زمان به صورت ثابت و غیرمتحرک بود و سکوی پرتاب موشک نزدیک سیستم رادار قرار داشت. با ابتکار و خلاقیت به کار گرفته شده، فاصله سکوی پرتاب موشک و سامانه راداری موشک زیاد شد.

در حقیقت، سکوی پرتاب موشک آنقدر جلو کشیده شد تا هواپیمای موشک انداز دشمن که با فاصله بیشتر از ۶۵ کیلومتری موشک خود را پرتاب می کرد، مجبور شود آن قدر جلو بیاید تا به فاصله کمتر از ۶۵ کیلومتری دستگاه رادار هاوک برسد. این شرایط برای شلیک موشک هاوک بسیار مناسب بود تا در برد پنجاه مایلی خود بتواند هواپیما را هدف قرار داده یا هواپیمای «اف-۱۴» بتواند آن را با موشک «فونیکس» هدف قرار دهد. (نمکی، ۱۳۸۹: ۳۱۹)

(پ) استفاده از موشک هاوک به عنوان موشک هوا به هوا:

از دیگر ابتکارات و نوآوری ها در «عملیات والفجر ۸»، تغییراتی بود که بر روی سامانه رادار و ناوبری و هدایت موشک زمین به هوای هاوک صورت گرفت که زیر هواپیمای «اف-۱۴» به عنوان موشک هوا به هوا در این عملیات با موفقیت به کار گرفته شد. (همان: ۳۲۰)

(ت) توپ ۲۳ میلی متری در رینگ بیرونی:

لایه های مختلف پدافند هوایی به ترتیب از نقطه آسیب پذیر و لایه درونی و با جنگ افزارهای توپخانه ای ارتفاع پست و دوش پرتاب ها شروع شده، در لایه های میانی به سامانه های موشکی ارتفاع متوسط مجهز شده و در لایه های بیرونی، سامانه های موشکی ارتفاع بالا تکمیل کننده لایه های مختلف دفاع هوایی از نقطه یا منطقه آسیب پذیر می باشند. اما این شیوه چینش، در برخی از مناطق جغرافیایی پاسخگوی نیازها در دفاع هوایی نخواهد بود زیرا هواپیماهای جنگی دشمن می توانند از هموار بودن سطح زمین و یا دریا استفاده کرده و با پرواز در سطح پایین به دور از دید راداری حمله نمایند. ایرانی ها در دفاع از برخی نقاط و مناطق فتح شده (به عنوان مثال فاو) اقدام به قرار دادن سامانه های ارتفاع پست نظیر توپ ۲۳ میلی متری در بیرونی ترین رینگ دفاع هوایی نموده تا به این وسیله، مانع از پرواز ارتفاع پایین هواپیماهای دشمن شده و

این گونه هواپیماهای فوق، در دید راداری سامانه‌هایی همچون هاگ قرار می‌گرفتند. (آقابالازاده، خوشدل امامی، ۱۳۹۴:

۸۴)

۷-۵- عملیات‌های پدافندی نیروی هوایی

عملیات والفجر ۸، نقطه عطفی در تاریخ پدافند هوایی ایران می‌باشد. در این عملیات، پدافند هوایی ایران توانست فضای جنوبی استان بصره را برای هواپیماهای عراقی ناامن کند. یگان‌های پدافند هوایی ارتش با چهره و تاکتیکی متفاوت، همراه با بهره‌گیری از تنوع جنگ‌افزارهای پدافندی (راداری، موشکی و توپخانه‌ای) در قالب یک یگان پدافندی مستقل در منطقه عملیاتی والفجر ۸، جهت برقراری امنیت و تامین پدافند هوایی نیروهای سطحی عمل‌کننده در نقاط تعیین شده مستقر و با هدف مقابله با عملیات هوایی دشمن که در آن روزها با پشتیبانی برخی کشورها به طور چشمگیری فزونی یافته بود، وارد صحنه نبرد شدند.

یکی از فرماندهان سپاه شرکت‌کننده در این عملیات، در بیان خاطرات خود می‌گوید: تحرک موشکی و قدرت دفاعی برادران نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، چنان رعبی در دل خلبانان عراقی ایجاد کرده بود که بر خلاف پروازهای عادی اولیه، آنان در ادامه بمباران‌های دیوانه‌وار خود، از ترس سقوط و انهدام هواپیما، بمب‌ها را بی‌هدف رها می‌کردند. حتی بعضی از خلبانان عراقی قبل از اصابت موشک خودی به هواپیماهایشان با چتر نجات هواپیما را ترک می‌کردند. یکی از برادران مسئول نیروی هوایی در گزارش به فرمانده کل سپاه می‌گوید: «با اینکه امروز (۱۳۶۴/۱۱/۲۲) اولین روز فعالیت سایت (پدافند هوایی موشکی) در عملیات است، اما تاکنون ۱۲ موشک زده‌ایم که ۱۰ تای آن به هدف برخورد کرده است.» (نداف، ۱۳۷۹: ۱۱۷)

در اینجا به مواردی از عملیات‌های پدافند هوایی در عملیات والفجر ۸ اشاره می‌گردد. (جهان‌فر، ۱۳۹۲: ۱۵۷-۱۶۸)

❖ در روز ۲۰ بهمن ۱۳۶۴ مراتب جایگزینی چهار قبضه جنگ‌افزار ۲۳ م م به جای چهار قبضه ۱۴/۵ م م در پازنان اعلام می‌شود.

❖ در روز ۲۱ بهمن، برابر اطلاع واصله، فاصله نیروهای ایرانی با واحدهای عراقی در منطقه تاسیسات فاو از ۵۰۰ متر الی ۱،۵ کیلومتر می‌باشد و با این همه پیشروی نیروهای ایرانی سخنگوی نظامی عراق اعلام می‌نماید؛ حمله ایران در مناطق شرق بصره و شط العرب با شکست مواجه گردیده است. فرمانده پدافند هوایی، استقرار و عملیاتی شدن چهار قبضه توپ ۲۳ م م را در مواضع پایگاه پنجم شکاری اعلام می‌نماید. این فرماندهی، به فرمانده گروه پدافند هوایی همدان ۳ ابلاغ می‌نماید تا به منظور مقابله با هواپیماهای میگ ۲۵ مهاجم به منطقه تهران، از یک فروند تانکر سوخت رسان و هواپیمای پروژه ابابیل بهره‌برداری نمایند.

❖ روز ۲۲ بهمن ۱۳۶۴، منطقه ایستایی جدیدی در رابطه با دستورالعمل عملیات، جهت هواپیمای اف ۱۴- تعیین و به گروه‌های پدافند هوایی شیراز، دزفول، بندر امام و بهبهان ابلاغ می‌گردد.

جابه‌جایی تاکتیکی سایت‌هاگ پدافند هوایی ایران باعث سرنگونی و انهدام هواپیماهای زیادی از دشمن می‌گردد. گزارش‌های واصله حاکی است در ساعت‌های ۱۱۳۱ و ۱۱۵۸ و ۱۳۱۱ سه فروند از هواپیماهای دشمن توسط سایت هاگ کوثر منهدم شده است.

در ساعت‌های ۱۴۲۵ و ۱۴۲۸ و ۱۴۳۳ و ۱۴۳۵ تعداد چهار فروند دیگر از هواپیماهای مهاجم دشمن توسط همین سایت هاگ سرنگون می‌گردد. گزارش‌های دیگر حاکی است ساعت ۱۵۴۲ دو فروند و ساعت ۱۵۵۷ یک فروند دیگر از هواپیماهای دشمن توسط سایت هاگ سرنگون و کل هواپیماهای ساقط شده مورد تأیید فاشا در روز جاری به ده فروند می‌رسد.

❖ در روز ۲۳ بهمن ۱۳۶۴، درگیری در منطقه عملیاتی به شدت ادامه داشته و در اولین ساعات صبح امروز، یعنی ساعت ۰۷۴۰ سایت هاگ کوثر که در سه روز گذشته امان از دشمن گرفته و ناامنی شدیدی برای پروازهای دشمن به‌وجود آورده است، توسط هفت فروند هواپیماهای دشمن بمباران می‌شود، بر اثر این حمله دشمن، سه نفر مجروح و سه تیر موشک به طرف هواپیماهای دشمن شلیک و یک فروند از هواپیماها سرنگون می‌شود.

حملات دسته جمعی هواپیماها به نیروهای سطحی ادامه دارد و در این حملات دسته جمعی موشکی که از سایت شلیک می‌گردد، حداقل به یکی از هواپیماهای دشمن اصابت نموده و آن را سرنگون می‌نماید. ساعت ۱۰۴۳ مسیر هواپیمای دشمن با معرف اچ-۲۸ و ساعت ۱۰۴۴ مسیر دیگری با معرف اچ-۲۹ به سایت هاگ منطقه واگذار و هر دو سرنگون می‌شوند و در ساعت ۱۰۵۳ یک فروند دیگر توسط سایت کوثر منهدم می‌شود.

در ساعت ۱۰۵۵ هواپیمای دیگری از دشمن مورد اصابت موشک قرار گرفته و در ساعت ۱۴۱۵ دو فروند هواپیمای دشمن در مختصات ۲۹۵۵ شمالی و ۴۸۳۵ شرقی با شلیک سه تیر موشک هاگ منهدم و خلبان یکی از هواپیماها با چتر نجات به بیرون می‌پرد.

بعد از این عملیات متهورانه سایت هاگ کوثر، دشمن در ساعت ۱۴۱۸ سایت را با موشک‌های ضد رادار مورد اصابت قرار داده و ساعت ۱۴۲۰ با تعداد زیادی هواپیما کل سایت را بمباران می‌نماید.

❖ در روز ۲۴ بهمن ۱۳۶۴، پدافند هوایی، استقرار و عملیاتی شدن چهار قبضه توپ ۲۳ م م جایگزین چهار قبضه توپ ۱۴،۵ م م در تلمبه خانه‌های یونیت شماره ۴ آغاچاری و یونیت ۵ آغاچاری را گزارش می‌نماید. ساعت ۱۱۱۰ یک فروند دیگر از هواپیماهای دشمن توسط پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران سرنگون می‌گردد. ساعت‌های ۱۱۱۵، ۱۳۰۰، ۱۳۱۵ و ۱۳۴۲ هواپیماهای دشمن جزیره خارک، شهر اهواز و بندر گناوه را بمباران می‌نمایند. رادیو عراق طی بیانیه ای ادعا می‌کند نیروهای عراقی توانسته اند نیروهای ایرانی را از شرق بصره وادار به عقب‌نشینی نمایند. هواپیماهای دشمن، شهر خرمشهر را بمباران و ۱۹ نفر از بسیجیان مجروح می‌شوند.

ساعت ۱۰۰۹ سایت هاگ کوثر ۳ مورد حمله هواپیماهای عراقی قرار گرفته و موشک رها شده از هواپیماهای دشمن به اطراف سایت اصابت می‌نماید. در ساعت ۱۴۰۰ یک فروند از هواپیماهای دشمن در مختصات ۳۰۰۸ شمالی و ۴۰۲۲ شرقی توسط سایت‌هاگ کوثر ۳ منهدم می‌شود.

❖ در روز ۲۷ بهمن ۱۳۶۴، ساعت ۱۰۵۵ جنگنده‌های ایرانی، نیروهای عراقی در منطقه فاو را بمباران می‌نمایند. ساعت ۱۱۱۵ هواپیماهای عراقی شهر آبادان را مورد حمله قرار می‌دهند. حمله هوایی دشمن منجر به خرابی قسمتی از پل ایستگاه ۷ و چند باب منزل مسکونی می‌شود.

ساعت ۱۶۱۵ یک فروند هواپیمای توپولف عراقی در مختصات ۲۹۵۰ شمالی و ۴۸۱۵ شرقی توسط سایت هاگ کوثر ۳ مورد اصابت قرار می‌گیرد و سقوط آن توسط پست‌های خودی تایید می‌شود.

ساعت ۱۶۲۲ یک فروند دیگر در مختصات ۳۰۱۰ شمالی و ۴۸۱۰ شرقی توسط همین سایت سرنگون می‌گردد.

ساعت ۱۶۴۹ در مختصات ۲۹۴۵ شمالی و ۴۸۳۵ شرقی یک فروند دیگر از هواپیماهای دشمن به وسیله همین سایت موشکی هدف قرار گرفته و ساقط می‌شود. ساعت ۱۸۰۴ مجدداً مسیری در مختصات ۳۰۰۵ شمالی و ۴۸۲۰ شرقی به سایت‌هاگ کوثر ۳ واگذار و یک فروند از هواپیماهای دشمن به وسیله همین سایت منهدم می‌گردد. رادیو بغداد از قول سخنگوی نظامی عراق، موضوع سرنگونی و انهدام جنگنده‌های عراقی توسط پدافند هوایی ایران در روز جاری را تکذیب می‌نماید.

❖ در روز ۲۷ بهمن ۱۳۶۴، ساعت ۰۹۳۹ و ۰۹۴۸ دو تیر موشک از سایت هاگ کوثر به طرف هواپیماهای دشمن شلیک می‌شود که نتیجه‌ای عاید نمی‌گردد.

ساعت ۱۰۱۵ با شلیک یک موشک دیگر از همین سایت به سمت یک مسیر دسته جمعی دشمن، یک فروند از هواپیماهای مذکور سرنگون می‌گردد. پیرو همین گزارش از سایت هاگ کوثر ۳ در ساعت‌های ۱۰۳۸، ۱۰۴۷، ۱۲۴۵، ۱۲۴۸ و ۱۳۱۵ نیز در هر نوبت یک فروند از هواپیماهای عراقی منهدم می‌شوند.

❖ در روز ۲۷ بهمن ۱۳۶۴، ستاد پدافند کشور در پی بررسی حملات انجام شده به گناوه به وزارت نفت اعلام می‌دارد؛ احتمالاً، دشمن به منظور حمله به گناوه از نقطه نشانی گازهای متصاعد در ارتفاعات بینک که در حال سوختن است، استفاده می‌نماید و لذا پیشنهاد می‌کند؛ در جابه‌جایی لوله‌ها یا بی‌رنگ نمودن گاز شعله یا استتار برج آب اهواز اقدام سریع به عمل آورند.

از ساعت ۰۹۰۰ بالگردهای عراقی فعالیت خود را در منطقه شرق بصره و در ساحل دریا آغاز می‌نمایند. دشمن، ساعت ۰۹۳۷ از طریق پایگاه هوایی شعیبیه به برج‌های دیده بانی کنار اروندرود آماده‌باش می‌دهد. در ساعت ۰۱۱۱ یک فروند هواپیمای عراقی توسط سایت‌هاگ کوثر منهدم و ساعت ۱۱۲۴ و ۱۱۳۳ نیز دو فروند هواپیمای دشمن توسط همین

سایت‌هاگ مورد اصابت قرار می‌گیرد که سقوط یک فروند به تائید پست شنود (گاشا) و سقوط دیگر به وسیله هواپیمای خفاش (پست شنود پرنده) تأیید می‌شود.

❖ در روز ۳۰ بهمن ۱۳۶۴، در ساعت ۱۱۰۱ و ۱۱۲۴ دو فروند هواپیمای دشمن توسط کوثر ۳ و ۴، مورد اصابت و منهدم شده و در ساعت ۱۱۳۳ یک فروند دیگر توسط سایت هاگ کوثر ۳ سرنگون می‌گردد. در پی انهدام بی‌امان هواپیماهای دشمن توسط کوثر ۳ و ۴ در ساعت ۱۱۴۶ یک فروند موشک ضد رادار توسط هواپیماهای سوخو ۲۲ عراق به سمت کوثر ۴ شلیک ولی به علت اقدام بموقع کارکنان هشیار پدافند هوایی ایران، موشک مذکور در فاصله زیادی از سایت منفجر و در ساعت‌های ۱۳۲۹ و ۱۳۳۶ و ۱۴۲۶ نیز سایت کوثر ۳ تعداد سه تیر موشک به سمت هواپیماهای دشمن شلیک می‌شود لیکن نتیجه‌ای عاید نمی‌شود و در نهایت، ساعت ۱۷۴۹ یک فروند هواپیمای عراقی از نوع سوخو ضد رادار توسط سایت کوثر ۳ منهدم و یک هواپیما در ساعت ۱۴۲۴ توسط کوثر ۴ منهدم و متعاقباً در ساعت ۱۷۴۹ یک فروند دیگر از هواپیماهای دشمن سرنگون که مورد تائید واقع می‌شود.

نام کشور	تعداد هواپیماهای سرنگون شده
ایران	۶ فروند
عراق	۷۵ فروند

جدول شماره ۳: تعداد هواپیماهای سرنگون شده در عملیات والفجر ۸

(جهان‌فر، ۱۳۹۲: ۷۱-۷۲) و (نمکی، ۱۳۸۹: ۲۸۱ و ۳۱۸)

۸-۵- شهدا، اسرا و مجروحین عملیات والفجر ۸ (نمکی، ۱۳۸۹: ۳۱۷)

سروان خلبان قاسم ورزدار از پایگاه چهارم شکاری دزفول در روز بیست و سوم بهمن ماه ۶۴ در اجرای عملیات بمباران هوایی در جنوب عراق با هواپیمای اف-۵ در خاک عراق افتاد و به دست دشمن اسیر شد.

سروان خلبان ابوالفضل اسدزاده با یک فروند اف-۵ از پایگاه هوایی دزفول برای بمباران نیروهای دشمن در ساحل غربی فاو برخاست و در بازگشت از مأموریت در منطقه خور موسی هواپیمایش با زمین اصابت نمود و به درجه رفیع شهادت رسید.

سرهنگ خلبان عبدالباقی درویش و سروان خلبان حسینی به اتفاق ۵۱ نفر دیگر با هواپیمای اف-۲۷ موسوم به فرند شیپ مسافری در حوالی اهواز مورد تعقیب و اصابت موشک یک فروند هواپیمای میگ-۲۳ دشمن قرار گرفت و همگی به درجه رفیع شهادت رسیدند. این واقعه در اول اسفند ماه اتفاق افتاد. در بین شهدا حجت‌الاسلام والمسلمین محلاتی نماینده حضرت امام (ره) در سپاه پاسداران، سرهنگ فنی محمدرضا کشواد مدیر ماتریل معاونت لجستیکی نهاجا و سرهنگ خلبان محمود خضایی فرمانده آموزش‌های هوایی نهاجا بودند که به درجه رفیع شهادت رسیدند.

سروان خلبان ولی‌الله‌ده‌بزرگی در تاریخ یکم اسفند ۶۴ با هواپیمای شکاری اف-۵ از پایگاه هوایی دزفول برای بمباران نیروهای دشمن در ساحل غربی فاو به پرواز درآمد که در بازگشت از مأموریت نزدیک خورموسی هواپیمایش با زمین اصابت کرد منهدم شد و او نیز به درجه رفیع شهادت رسید.

روز چهارم اسفندماه سرگرد خلبان منصور محمدی آزاد در اجرای مأموریت بمباران فاو با هواپیمای اف-۵ در حاشیه اروند رود به شهادت رسید.

۴ نفر از کارکنان پدافند هوایی به درجه رفیع شهادت نایل گردیدند. تعداد ۴۰ نفر مجروح شیمیایی شده و ۹۴ نفر دچار موج‌گرفتگی و ترکش بر اثر بمباران‌های هوایی دشمن شدند.

۶. تجزیه و تحلیل

نیروی هوایی در عملیات والفجر ۸ علاوه بر بمباران، شناسایی و انهدام نیروهای دشمن، با استفاده از تدابیر ابتکاری شهید منصور ستاری و شهید بابایی و پیش‌بینی سایت‌های موشکی متحرک و جابجایی سایت‌ها در طول ۲۴ ساعت شبانه‌روز، بیشترین پشتیبانی را در این عملیات از رزمندگان انجام داد. حدود دو ماه از آغاز عملیات والفجر ۸ می‌گذشت، اما پشتیبانی نیروی هوایی از رزمندگان حتی در شرایط آب و هوایی بسیار سخت منطقه ادامه داشت. نیروی هوایی علاوه بر انجام عملیات‌های هوایی، در جهت انهدام نیروهای دشمن و بمباران مواضع عراقی‌ها، کار سوخت‌رسانی هوایی، ترابری تاکتیکی، انتقال و جابجایی نیروها به منطقه و حمل مجروحین را با استفاده از هواپیماهای ترابری به خوبی انجام می‌داد.

علاوه بر موارد یاد شده، خلبانان نیروی هوایی در مأموریت‌های روزانه خود با عکسبرداری هوایی از آخرین وضعیت عملیات، همواره راهگشا و کارساز بودند. بعد از عملیات نیز نیروی هوایی با گسترش سایت‌های راداری خود در داخل مرز، نقش پشتیبانی از پدافند نیروها را به خوبی انجام داد و همه توان خود را برای تثبیت مواضع نیروهای خودی به کار گرفت. در هر حال نمی‌توان گفت که نقش نیروی هوایی ارتش در این عملیات تنها پشتیبانی از عملیات و نیروها بوده است چرا که نیروی هوایی نقشی بیش از پشتیبانی در این عملیات داشت.

یگان‌های پدافند هوایی ارتش، با چهره و تاکتیکی متفاوت همراه با بهره‌گیری از تنوع جنگ‌افزارهای پدافندی (راداری، موشکی و توپخانه‌ای) در قالب یک یگان پدافندی مستقل در منطقه عملیاتی والفجر ۸، جهت برقراری امنیت و تامین پدافند هوایی نیروهای سطحی عمل‌کننده در نقاط تعیین شده مستقر و با هدف مقابله با عملیات هوایی دشمن که در آن روزها با پشتیبانی برخی کشورها به طور چشمگیری فزونی یافته بود وارد صحنه نبرد شدند. عملکرد و اقدامات تاکتیکی یگان‌های پدافند هوایی در طول عملیات والفجر ۸ در قالب یک نبرد کاملاً متفاوت که منجر به انهدام و سرنگونی بیش از ۷۵ فروند از هواپیماهای پیشرفته و بالگردهای تهاجمی نیروهای بعثی صدام شد که این تعداد در مقایسه با تعداد شش فروند هواپیمای

منهدم شده نیروی هوایی ایران، نشان‌دهنده روش‌ها و تاکتیک‌های منحصربه‌فرد پدافند هوایی ایران می‌باشد و همین امر نقطه عطفی در انجام نبردهای غیر کلاسیک یا غیرهم‌مطراز برای پدافند هوایی ارتش محسوب می‌شد و یک سری تاکتیک‌های نوین پدافندی را پایه‌گذاری کرد.

۷. نتیجه‌گیری

عملیات والفجر ۸ یکی از موفق‌ترین عملیات‌ها برای نه‌اجا در جهت کسب برتری هوایی، پشتیبانی نزدیک هوایی و تامین امنیت نیروهای سطحی و همچنین سرنگونی هواپیماهای دشمن بود که طی آن رزمندگان کشورمان با آزادی عمل در صحنه‌های نبرد، موفق به آزادسازی فاو شدند. بدین ترتیب عملیات والفجر ۸، برگ زرین دیگری در هشت سال دفاع مقدس و تاریخ انقلاب اسلامی ایران به‌ویژه در دفتر افتخارات نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران گشود و به عنوان یک عملیات استثنایی در سوابق جنگ ایران و جهان ماندگار شد. نه‌اجا در این عملیات توانست با انجام ۵۱۱۰ نوبت پرواز و فرو ریختن ۱۱ میلیون پوند انواع مهمات بر سر نیروهای دشمن و سرنگونی بیش از ۷۵ فروند از هواپیماهای پیشرفته و بالگردهای تهاجمی عراق، سرنوشت عملیات را در جهت پیروزی رزمندگان اسلام رقم بزند.

بی‌تردید نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در این عملیات، با انجام مأموریت‌های تاکتیکی هوایی پیشرفته، از جمله انهدام نیروی هوایی دشمن بعثی، تهیه آتش پشتیبانی هوایی نیروهای سطحی خودی (پشتیبانی هوایی نزدیک)، مراقبت تاکتیکی هوایی و جمع‌آوری اطلاعات الکترونیکی و عکس برداری هوایی و در بخش مأموریت‌های پدافند هوایی با به‌کارگیری مؤثر سایت‌های موشکی زمین به هوا و ایستگاه‌های راداری و همچنین توپ‌های ضد‌هوایی، نقش چشمگیری را در پیروزی این عملیات ایفا نموده است.

کشورهای منطقه و فرامنطقه‌ای بعد از کمک‌رسانی همه‌جانبه و پشتیبانی‌های علنی و حتی هدایت و کنترل هواپیماهای عراق در عملیات والفجر ۸ به نتیجه نرسیدند و این امر رسوایی بین‌المللی آنها را به همراه داشت. با اجرای این عملیات، نیروهای پدافند هوایی همگام با سایر رزمندگان موجب شکست دشمن شدند و بعد از این عملیات بار دیگر حامیان صدام خواستار مذاکره با ایران برای اتمام جنگ شدند.

عراق در عملیات «الفجر ۸» توان رزمی زیادی را به کار گرفته بود و به دلیل عدم توانایی مقابله با رزمندگان اسلام شکست سنگینی را پذیرفت. این شکست ضربه روحی و روانی قابل توجهی به ارتش آن کشور وارد کرد به طوری که طی این عملیات بندر «فاو» آزاد شد و بندر «ام‌القصر» عراق مورد تهدید قرار گرفت. از دیگر نتایج این عملیات می‌توان به انهدام سکوهای پرتاب موشک رژیم بعثی صدام در منطقه فاو، تأمین امنیت تردد کشتی‌ها در خلیج فارس و بندر امام خمینی (ره)، قطع ارتباط رژیم بعثی صدام با خلیج فارس و تسلط کامل بر اروندرود و «خورعبدالله» اشاره کرد.

یقیناً تاریخ دفاع مقدس، نقش موثر و ماندگار عملیات‌های آفندی و پدافندی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران علیه دشمن متجاوز، در پیروزی عملیات والفجر ۸ را به فراموشی نخواهد سپرد.

۱- دانشجوی دافوس آجا

منابع:

۱. نمکی، علیرضا، ۱۳۸۹، نیروی هوایی در دفاع مقدس، تهران، انتشارات ایران سبز
۲. رضا، سنایی، سایر مولفان، ۱۳۷۶، تشریح عملیات والفجر ۸، تهران، انتشارات دافوس آجا
۳. رستمی، محمود، ۱۳۸۷، فرهنگ واژه‌های نظامی، تهران، انتشارات ایران سبز
۴. نداف، مجید، ۱۳۷۹، نبرد فاو، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
۵. آقابالازاده، علی‌اصغر، خوشدل امامی، محسن، ۱۳۹۴، نقش پدافند هوایی در امنیت ملی و عملکرد آن، تهران، انتشارات قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) آجا
۶. اسدی، هیبت‌الله، ۱۳۸۷، ارتش در فاو، تهران، انتشارات ایران سبز
۷. جهان‌فر، رضا، ۱۳۹۲، دفاع معجزه آسا، تهران، انتشارات آجا
۸. کیانی، سورنا، ۱۳۹۳، مقاله: تأثیر نقش عملیات‌های آفندی و پدافندی نزاچا در شکست راهبرد نظامی دشمن متجاوز در نخستین سال جنگ تحمیلی، دافوس آجا
۹. سایت سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس آجا www.sahadem.aja.ir
۱۰. سایت پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس www.dsrmc.ir
۱۱. سایت هیئت معارف جنگ شهید صیاد شیرازی www.maarefjang.ir
۱۲. پایگاه اطلاع رسانی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران www.nahaja.aja.ir